

نقش و جایگاه آرشیو دیداری - شنیداری صدا و سیمای مرکز بوشهر در پشتیبانی از فرایند تولید برنامه‌های رادیویی - تلویزیونی

دکتر عبدالحمید معرفزاده^۱

عبدالله مغدانی^۲

چکیده

هدف از این پژوهش، تعیین نقش و جایگاه آرشیو دیداری - شنیداری صدا و سیمای مرکز بوشهر در پشتیبانی از فرایند تولید برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی این مرکز است. روش پژوهش پیمایشی و ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه است. جامعه پژوهش ۱۰۰ نفر از برنامه‌سازان (تهیه‌کنندگان و کارگردانان) تولید رادیو و تلویزیون مرکز بوشهر است. بر اساس یافته‌های پژوهش، ۹۲/۸٪ از برنامه‌سازان معتقدند می‌توان از آرشیو دیداری - شنیداری صدا و سیمای مرکز بوشهر به عنوان یکی از عوامل اصلی در فرایند تولید برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی این مرکز و تکیه‌گاه برنامه‌سازان نام برد. ۹۶/۹٪ از برنامه‌سازان آرشیو این مرکز را یک پایگاه اطلاعاتی و پشتوانه برنامه‌سازی قلمداد می‌کنند. ۹۵/۹٪ از برنامه‌سازان معتقدند بر خلاف دیدگاه سنتی و غیر تخصصی، آرشیو دیداری - شنیداری این مرکز تنها محلی برای حفظ و نگهداری منابع نیست، بلکه یکی از مهم‌ترین بخشهای حفظ محتوا و پیام در رسانه است. از نگاه برنامه‌سازان، غنی بودن منابع آرشیوی این مرکز در تأمین و پشتیبانی، ارتقای کمی و کیفی برنامه‌سازی، کاهش

---

۱. استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات خوزستان

hmarref@yahoo.com

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات خوزستان گروه علوم

کتابداری و اطلاع‌رسانی.

نشانی پست الکترونیکی: a.moghdani@gmail.com

زمان و هزینه تولید برنامه‌ها نقش چشمگیری دارد. اکثر برنامه‌سازان، ارائه خدمات توسط آرشیویست‌های این مرکز را در رفع نیازهای اطلاعاتی برنامه‌سازان مطلوب دانسته و مهم‌ترین انتظارات خود را از آرشیو این مرکز، دیجیتال‌سازی و غنی کردن منابع آرشیوی، ایجاد پایگاه اطلاعاتی آرشیو، ایجاد بخش افکتهای تصویری و با کیفیت، استخراج کلیدواژه‌های موضوعی منابع، ایجاد بخش تبدیل و تکثیر منابع و مشکلات خود راه، دسترسی نداشتن به منابع آرشیوهای سایر مراکز صدا و سیما، کمبود امکانات فنی در آرشیو، کمبود نیروی انسانی و فعال نبودن آرشیو مرکز در ایام تعطیلات رسمی، بیان کرده‌اند.

کلیدواژه‌ها: آرشیو دیداری - شنیداری، برنامه‌سازان، صدا و سیما، بوشهر، برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی، آرشیویست.

مقدمه

امروزه وسایل ارتباط جمعی (رادیو، تلویزیون، سینما، مطبوعات و ...) با انتقال اطلاعات و دانشهای جدید و تبادل افکار و عقاید عمومی، در پیشرفت و توسعه فرهنگ و تمدن بشری نقش اساسی بر عهده دارند. صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران از شمار مهم‌ترین وسایل ارتباط جمعی است و تنها رسانه‌ای است که با دامنه‌ای گسترده از امواج و با انتشار افکار و ارائه راهکارهای متفاوت، زندگی اجتماعی را به طور محسوسی متحول می‌سازد. این رسانه، ابزاری اجتماعی - فرهنگی به معنای عالی آن است که اثر چشمگیری بر همه ابعاد زندگی انسانها دارد. این در شرایطی است که عموم مردم جامعه، از هر قشر و طبقه‌ای و با هر نوع فرهنگ و آداب و رسوم، از این رسانه استفاده می‌کنند. رسالت صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران به عنوان رسانه ملی و مهم‌ترین دستگاه فرهنگی، ارتقای دانش و بینش و منش عمومی آحاد جامعه و گسترش ارزشها، آرمانهای اسلام و انقلاب به مخاطبان بویژه نسل جدید است. بنابراین، صدا و سیما با ارائه الگوهای خاص، نقش و نفوذی که در ایجاد و ترویج هنجارها و الگوهای رفتاری، شناختی و معرفی جامعه دارد، اطلاعات لازم را در این زمینه با تولید برنامه‌های جذاب، فاخر و مخاطب‌پسند ارائه می‌دهد و از آنجا که تولید یک برنامه فرایندی پیچیده و هزینه‌بر است، برنامه‌سازان برای تحقق هدفهای اصلی خود یعنی

جذب مخاطب، نوآوری، اطلاع‌رسانی شفاف و دقیق، به منابع اطلاعاتی مستند و غنی نیاز دارند. در این میان، آرشیوهای دیداری - شنیداری در این سازمان به عنوان پشتوانه و اساس برنامه‌سازی می‌توانند با تهیه منابع جدید صوتی و تصویری، حفظ و مرمت منابع قدیم، سازماندهی و دیجیتال‌سازی منابع آرشیوی، امکان دسترسی سریع و آسان را برای برنامه‌سازان رادیو و تلویزیون و تأمین پخش شبکه، از این منابع اطلاعاتی با ارزش فراهم کنند.

اختراع چاپ موجب گسترش دسترسی به منابع اطلاعاتی شد و پس از آن امکان ضبط منابع بر فرمتی دیداری یا شنیداری به منظور انتقال و پخش گسترده فراهم شد. منابع دیداری - شنیداری از راه رسیدند. رسانه‌های دیداری - شنیداری با فرهنگ در تعاملند، بویژه فرهنگ سده نوزدهم، و بیش از آن با فرهنگ سده بیستم و به همین علت، آرشیوهای منابع دیداری - شنیداری در حال گسترش هستند (هریسون^۱، ۱۳۸۸ ص ۱۵). آرشیو سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، بزرگ‌ترین و غنی‌ترین آرشیو صوتی و تصویری کشور است و قدمت برخی از منابع آن به بیش از پنجاه سال باز می‌گردد. تجربه سالهای اخیر نشان داده است استفاده بجا و مناسب از تصاویر مستند و تاریخی در مقاطع مختلف می‌تواند بسیار تأثیرگذار باشد (ضرغامی، ۱۳۸۶، ص ۱۸). بنابراین، در رسانه ملی یکی از مهم‌ترین بخشهای حفظ محتوا و پیام، آرشیو سازمان است که به عنوان تکیه‌گاه برنامه‌سازان برای تولید یک برنامه غنی، نقش مهمی در ارتقای کمی، کیفی و پشتیبانی از فرایند تولید برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی ایفا می‌کند (موسوی‌مقدم، ۱۳۸۹، ص ۶). سرمایه‌های صدا و تصویر، جزء سرمایه‌های نوپدید در صد سال اخیر است. امروزه بشر برای حفظ این ثروت تلاش می‌کند. محل انباشت این ثروت در رسانه‌هاست. آرشیوها مهم‌ترین سرمایه‌های هر سازمان و در واقع قلب هر سازمان رسانه‌ای به شمار می‌روند (علی‌عسکری، ۱۳۸۹، ص ۶).

«نظری» (۱۳۷۶) در پژوهش خود با عنوان «بررسی میزان رضایت استفاده‌کنندگان از

آرشیوهای دیداری - شنیداری شبکه اول جمهوری اسلامی ایران» به این نتایج رسید: اکثر مراجعان نیازهایشان توسط منابع موجود در آرشیوها برطرف می‌گردد. بیشتر افراد جامعه نمونه در مجموع از کارکنان آرشیوها و تعداد آنها برای رسیدگی به نیازهایشان رضایت دارند. اکثر افراد جامعه نمونه، از مقررات امانت رضایت کامل دارند.

«سخایی» (۱۳۷۸) در پژوهشی با عنوان «کارآیی خدمات اطلاع‌رسانی آرشیوهای شبکه دو سیمای جمهوری اسلامی ایران در رفع نیازهای تهیه‌کنندگان برنامه‌های تلویزیونی» نشان می‌دهد که تهیه‌کنندگان از ساعات کار آرشیوها و مقررات رضایت کامل دارند. همچنین، از تنوع اطلاعاتی، روزآمد بودن منابع موجود، تجهیزات، برگه‌دانه‌ها، دستیابی به منابع مورد نیاز، آشنایی و تسلط آرشیویست‌ها به مجموعه، سرعت و دقت در فرایند خدمات، رضایت دارند.

«توکلی» (۱۳۸۰) در پژوهشی با عنوان «بررسی وضعیت مواد دیداری - شنیداری کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی ایران و ارائه طرح پیشنهادی» با استفاده از روش پیمایشی و پرسشنامه به گردآوری داده‌ها پرداخته و به این نتیجه رسیده است که مواد دیداری - شنیداری (شامل فیلم، نوارهای صوتی و تصویری و دیسکهای نوری صوتی و تصویری) هنوز جایگاه خود را در کتابخانه‌ها و دانشگاه‌های ایران پیدا نکرده‌اند. کمبود بودجه، فضا، مواد، تجهیزات، نیروی انسانی متخصص، آشنایی نداشتن و کم توجهی مسئولان به ضرورت وجود و به کارگیری مواد دیداری - شنیداری، نبود فهرستگان دیداری - شنیداری، نبود انجمن کتابداران دیداری و شنیداری و مرکز تولیدکننده و سرویس دهنده مواد دیداری و شنیداری در سطح آموزش عالی، از جمله مشکلات اساسی هستند.

در پژوهشی دیگر که «اعتمادی» (۱۳۸۱) با عنوان «سنجش میزان رضایت کاربران مجموعه موسیقی آرشیو معاونت صدا» انجام داد، نتایج حاصل نشانگر رضایتمندی نسبت به برخورد مناسب آرشیویست‌ها و رضایت نسبی به تنوع موضوعی و آگاهی‌رسانی نسبت به تازه‌های آرشیو است. وی همچنین به راضی نبودن کاربران در به روزرسانی منابع اطلاعاتی آرشیوهای موسیقی، کمبود تجهیزات برای بازشنوایی و

بازیابی منابع توسط کاربران اشاره کرده است.

«قنبری» (۱۳۸۵) در پژوهش خود با عنوان «نقش آرشیوهای سیمای داخلی مستقر در تهران در فرایند برنامه‌سازی» نشان می‌دهد که ۸۲٪ برنامه‌سازان معتقدند آرشیوها فقط محلی برای انبار کردن منابع نیست، بلکه از جایگاهی ویژه برای حفظ و نگهداری و ارائه خدمات برخوردارند. ۹۶٪ به نقش آرشیوها در انتقال اطلاعات به آیندگان معتقدند و ۹۱٪ غنی بودن آرشیوها را در پشتیبانی از فرایند برنامه‌سازی مؤثر می‌دانند. «سیمور»^۱ (۱۹۸۹) در پژوهشی که انجام داد، آرشیوهای صوتی و شنیداری را به عنوان مرجعی برای دانش صدا می‌داند. از نظر وی، آرشیوهای ضبط صدا می‌توانند منبعی از اطلاعات را در اختیار دانشمندان و متخصصان علاقه‌مند به تجزیه و تحلیل صدا و همچنین تحولات تاریخی و فرهنگی، در زمینه‌های متنوع صوتی قرار دهند. مجموعه‌های بزرگی از صدا یا تصویر ضبط شده وجود دارد که می‌تواند به عنوان یک پایگاه اطلاعاتی برای چنین استنادهایی استفاده شود. دانشمندان و آرشیویستهای صدا نقاط مشترک فراوانی در علاقه‌مندی به ضبط، کپی، تجزیه و تحلیل و تکثیر صدا دارند. «رایت»^۲ (۲۰۰۴) در پژوهشی با عنوان «حفاظت دیجیتالی از منابع صوتی، ویدئوها و فیلمها» به این نتیجه دست یافت که حدود ۷۵٪ منابع دیداری شنیداری در خطر غیرقابل دسترسی بودن قرار دارند و رشد حجم مجموعه‌های یاد شده، بیش از چهار برابر رشد فنون و ابزار حفاظت دیجیتالی است.

«آگیرالذگی»^۳ (۲۰۰۸) در پژوهشی دیگر با عنوان «سندآرایی منابع دیداری - شنیداری به منظور تهیه برنامه‌های جدید خبری تلویزیون» نحوه استفاده از آرشیوهای دیداری - شنیداری توسط تهیه‌کنندگان اخبار تلویزیونی و روزنامه‌نگاران را بررسی کرد و به این نتیجه رسید که سازماندهی منابع دیداری - شنیداری، عنصر بسیار مهمی در ارائه اطلاعات تلویزیونی مرتبط با وقایع جدید است. وی همچنین دریافت که

---

1. Sharon H.Seymour.
2. Richard Wright.
3. Terassa Agirreazaldegi.

روزنامه‌نگاران نیز در تهیه و ارائه اخبار خود به شدت متکی به تصاویر مندرج در منابع تصویری نظیر عکسها هستند.

«پترلی^۱» و «اولد^۲» (۲۰۰۸) با ارزیابی فناوری خودکار بازیابی ویدئوها نشان دادند شواهد موجود حاکی از آن است که تهیه نسخه دیجیتالی آرشیو ویدئویی، نیازمند بازاندیشی در مورد مجموعه‌ها و رسانه‌های جدید است. وی همچنین بر این باور بود که آرشیوهای جدید باید به طور اختصاصی با قابلیت اکتشاف منابع دیجیتالی طراحی شوند. آرشیوهای دیداری - شنیداری در مراکز وابسته به صدا و سیما بسیار مورد توجهند، حال آنکه این نوع مواد در دیگر کتابخانه‌ها کمتر مورد توجه بوده یا امکانات لازم برای نگهداری و بهره‌وری از آنها محدود است. در عین حال، مشخص شد گروهی از استفاده‌کنندگان بویژه خبرنگاران، به این نوع منابع نیاز اساسی دارند.

بیان مسئله

آرشیو، تاریخ مجسم یک ملت است (دیانی، ۱۳۸۹، ص ۱۱). آرشیو را می‌توان به مثابه حافظه دانست. انتقال حافظه از نسلی به نسل دیگر، از انگیزه‌های پایدار جامعه بشری است. سازماندهی و حفظ و نگهداری خاطره‌ها در آرشیوهای هر کشوری، در حفظ بخش مهمی از فرهنگ آن کشور اهمیت بسیار پیدا می‌کند (مرادی و طهرانی‌پور، ۱۳۸۹، ص ۱۲). میراث دیداری و شنیداری، سرمایه‌های فکری و فرهنگی بشر هستند که همچون میراثی گرانبه‌تر از پیشینیان برای نسل امروز به جای مانده و انسانهای امروز مسئول انتقال این سرمایه به آیندگان هستند. آرشیوهای سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران به عنوان تنها آرشیوهای دیداری - شنیداری در مقیاس عظیم و به صورت پویا در کشور فعالیت می‌کنند و حافظه ملت ایران و گنجینه‌ای از سرمایه‌های مادی و معنوی کشور به شمار می‌روند. این آرشیوها دارای منابعی بی‌نظیر، آثار فاخر، کمیاب و گاهی تکرار نشدنی هستند (کاو، ۱۳۷۹، ص ۷۵). تصاویر و

1. Daniela petrelli.
2. Daniel Auld.

صداهاى ذخيره شده تاريخى و متنوع در تمامى زمينه‌هاى فرهنگى، اجتماعى، سياسى و مذهبى، منابع ارزشمندی هستند که تکرارنشده‌اند بوده و کاربرد فراوانى در توليد برنامه‌هاى صدا و سيما دارند. با توجه به دیدگاه سنتى و غير تخصصى به آرشیوهاى دیدارى - شنیدارى سازمان و مراکز صدا و سيما و توجه نکردن به اين مهم که آرشیوهاى اين سازمان و مراکز مى‌توانند پشتوانه و تکیه‌گاه برنامه‌سازان و يکى از مهم‌ترين بخشهاى حفظ محتوا و پيام در اين رسانه فراگیر به شمار آیند، اين آرشیوها همواره به صورت سنتى و از جهت حفظ و نگهدارى منابع مورد توجه قرار گرفته‌اند. نقش اصلى آرشیو به عنوان يک پایگاه اطلاعاتى برای برنامه‌سازان و يکى از عوامل اصلى در فرايند توليد برنامه‌هاى راديوى و تلویزیونى و ديگر خدمات تخصصى آرشیويست، مغفول واقع شده است. متأسفانه، تصور عامیانه براین بوده که آرشیو، محلى برای بایگانى منابع است و آرشیويست امانتداری جهت حفظ و نگهدارى از اين منابع است. پژوهش حاضر بر آن است تا با يک دیدگاه تخصصى، نقش و جایگاه آرشیو دیدارى - شنیدارى صدا و سيماى مرکز بوشهر را در ارتقای کمی و کیفى، پشتیبانى و سرعت بخشیدن به توليد برنامه‌هاى راديوى و تلویزیونى اين مرکز بررسى کند. همچنين بر آن است تا آرشیويست را به عنوان يک نیروى متخصص و آرشیو را به عنوان يک پایگاه اطلاعاتى مهم در حفظ محتوا و پيام و يکى از عوامل اصلى در فرايند توليد برنامه‌سازى، تحليل نمايد.

تعريفهاى عملياتى

آرشیو: منظور از آرشیو در اين تحقيق، آرشیو دیدارى - شنیدارى صدا و سيماى مرکز بوشهر است. منابع اطلاعاتى ذخيره شده در آرشیو دیدارى (سيما) عبارتند از: فيلمهاى سينماى، فيلمهاى مستند، پویانماى (انيميشن)، مجموعه‌هاى تلویزیونى (سريالها)، فيلمهاى داستانى، فيلمهاى کارتونى و عروسكى، نماهنگ (موسيقى تصويرى)، برنامه‌هاى مناسبى، سخنرانى، قرآن و ادعيه، برنامه‌هاى ورزشى، تصاویر کوتاه، برنامه‌هاى توليدى و گزارشى و... منابع اطلاعاتى ذخيره شده در آرشیو شنیدارى

صدا) نیز عبارتند از: موسیقی باکلام و بی‌کلام، موسیقی فیلم و سریال، قرآن و ادعیه، اشعار مذهبی، افکت (صداهاى محیط)، سخنرانی، برنامه‌های نمایشی و تولیدی مرکز، برنامه‌های مناسبی و... که مورد استفاده برنامه‌سازان قرار می‌گیرد.

آرشیویست: در این پژوهش، افراد شاغل در آرشیو دیداری- شنیداری صدا و سیمای مرکز بوشهر را که در انجام خدمات تخصصی آرشیو مهارت دارند، شامل می‌شود.

فرایند تولید برنامه: اصلی‌ترین مرحله در ساخت یک برنامه رادیویی و تلویزیونی، تولید برنامه است که تهیه‌کننده برنامه از مرحله ارائه طرح با به‌کارگیری تجهیزات، امکانات، عوامل برنامه و سپس دریافت نوار خام و منابع دیداری - شنیداری مورد نیاز از آرشیو برای استفاده در برنامه تولیدی و تا بازگشت منابع به آرشیو و درخواست صدور رسید از آرشیو برای تسویه حساب مالی را شامل می‌شود.

هدف پژوهش

هدف اصلی این پژوهش، تبیین جایگاه اساسی و نقش خدمات آرشیو دیداری- شنیداری صدا و سیمای مرکز بوشهر در پشتیبانی از فرایند تولید برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی این مرکز است، زیرا آرشیوها نقش مؤثری در کاهش هزینه، زمان، هدر رفتن انرژی نیروی انسانی و تأمین پخش شبکه دارند و در ارائه الگوی برنامه‌ها به تهیه‌کنندگان و کارگردانان، نقش مهمی را ایفا می‌کنند.

ضرورت انجام پژوهش

انتخاب آرشیو دیداری - شنیداری صدا و سیمای مرکز بوشهر برای موضوع این تحقیق به این دلیل بود که تاکنون در این سازمان و استان با موضوعیت آرشیو پژوهشی انجام نشده و در تمامی مراکز استانهای صدا و سیما نیز مورد مشابه دیده نشده است. این تحقیق می‌تواند الگوی محدود شده‌ای از استانها باشد که به تنهایی مبنای تصمیم‌سازی برای مدیران، مورد توجه مسئولان و تعمیم‌پذیر به کل کشور باشد تا فعالیتهای انجام شده

در آرشیو این مرکز در پشتیبانی از فرایند تولید برنامه‌سازی، الگویی مناسب از یافته‌های جدید و بررسی شده و خواسته‌های برنامه‌سازان، برای استانهای مختلف مورد استفاده قرار گیرد. این پژوهش می‌تواند بر اساس تجزیه و تحلیل نتایج حاصل، صدا و سیمای مرکز بوشهر را در سازماندهی و برنامه‌ریزی هر چه بهتر آرشیو دیداری - شنیداری به جهت تسریع، تسهیل، صرفه‌جویی در زمان و هزینه این مرکز یاری رساند. همچنین، می‌تواند نقش و جایگاه اساسی منابع آرشیو دیداری - شنیداری این مرکز را در پشتیبانی از فرایند تولید برنامه‌های رادیویی - تلویزیونی و دیگر خدمات ارزشمند آرشیو و تأثیرهای آن بر ارتقای کمی و کیفی تولید برنامه‌های این مرکز مشخص سازد. این پژوهش می‌تواند در دیدگاه تخصصی مسئولان نسبت به جایگاه آرشیو و آرشیویست به عنوان یکی از عوامل اصلی در تولید برنامه‌سازی مؤثر باشد.

سؤالات پژوهش

- ۱- از دیدگاه برنامه‌سازان، نقش منابع آرشیو دیداری - شنیداری صدا و سیمای مرکز بوشهر در پشتیبانی از فرایند تولید برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی این مرکز تا چه میزان است؟
- ۲- از دیدگاه برنامه‌سازان، نقش خدمات آرشیویستهای صدا و سیمای مرکز بوشهر در پشتیبانی از فرایند تولید برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی این مرکز، تا چه میزان است؟
- ۳- از دیدگاه برنامه‌سازان، غنی بودن منابع آرشیو دیداری - شنیداری صدا و سیمای مرکز بوشهر تا چه میزان در تأمین و پشتیبانی، کاهش زمان و هزینه تولید برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی این مرکز مؤثر است؟
- ۴- دیدگاه برنامه‌سازان صدا و سیمای مرکز بوشهر نسبت به نقش و جایگاه آرشیو دیداری - شنیداری این مرکز به عنوان یکی از عوامل اصلی در پشتیبانی از تولید برنامه‌سازی چیست؟
- ۵- مهم‌ترین انتظارات برنامه‌سازان صدا و سیمای مرکز بوشهر از آرشیو دیداری -

شنیداری این مرکز چیست؟

۶- مهم‌ترین مشکلات برنامه‌سازان صدا و سیمای مرکز بوشهر در استفاده از منابع آرشیو دیداری - شنیداری این مرکز چیست؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف و نوع کاربردی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها به روش پیمایشی انجام شد.

در این پژوهش، گردآوری اطلاعات با استفاده از پرسشنامه به عنوان ابزار جمع‌آوری داده‌ها و با توزیع در بین تهیه‌کنندگان و کارگردانان تولید رادیو و تلویزیون صدا و سیمای مرکز بوشهر که نقش اصلی در برنامه‌سازی دارند و تنها استفاده‌کنندگان از منابع آرشیو شمرده می‌شوند، سنجیده شد.

جامعه پژوهش

جامعه آماری پژوهش حاضر ۱۰۰ نفر از تهیه‌کنندگان و کارگردانان برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی صدا و سیمای مرکز بوشهر هستند که در دو بخش تولید صدا و تولید سیما مشغول فعالیت و برنامه‌سازی هستند. با توجه به محدودیت تعداد برنامه‌سازان این مرکز، از روشهای نمونه‌گیری استفاده نشد و کل جامعه پژوهش بررسی و مطالعه شد. پس از توزیع پرسشنامه، ۹۷ نفر به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند. ۳ نفر که پس از توزیع پرسشنامه فعالیت آنها با مرکز قطع شد، به پرسشنامه‌ها پاسخ ندادند و جامعه آماری از ۱۰۰ نفر به ۹۷ نفر کاهش یافت.

روشهای تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای توصیف داده‌ها، از روشهای معمول در آمار توصیفی در قالب جدولهای توزیع فراوانی - رسم نمودار استفاده شد. همچنین، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، با استفاده از نرم‌افزار آماری اکسل و اس.پی.اس. نتایج استخراج شد.

یافته‌های پژوهش

بر اساس یافته‌های پژوهش درباره ویژگی‌های پاسخگویان، داده‌های حاصل از متغیرهای جنسیت در بین جامعه پژوهش که توزیع فراوانی و اطلاعات آن در جدول زیر درج شده است، نشان می‌دهد نسبت جامعه زنان ۲۸/۹٪ و مردان ۷۱/۱٪ است. یافته‌های پژوهش نشان داد بیشتر برنامه‌سازان صدا و سیما مرکز بوشهر مرد هستند، به نحوی که جمعیت آنان تقریباً دو و نیم برابر جمعیت زنان است.

پرسش ۱: از دیدگاه برنامه‌سازان، نقش منابع آرشیو دیداری - شنیداری صدا و سیما مرکز بوشهر در پشتیبانی از فرایند تولید برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی این مرکز تا چه میزان است؟

جدول ۲. مجموع نظرهای برنامه‌سازان از پرسش اول پژوهش

سؤالهای پرسشنامه	بسیار کم		کم		متوسط		زیاد		بسیار زیاد	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
تأثیر آرشیو در پشتیبانی از فرایند برنامه‌سازی	۲	۲/۱	۰	۰	۱۴	۱۴/۴	۵۰	۵۱/۵	۳۱	۳۲/۰
نقش منابع آرشیو در ارتقای کمی برنامه‌سازی	۱	۱/۰	۰	۰	۱۸	۱۸/۶	۴۸	۴۹/۵	۳۰	۳۰/۹
نقش منابع آرشیو در ارتقای کیفی	۲	۲/۱	۰	۰	۱۷	۱۷/۵	۵۱	۵۲/۶	۲۷	۲۷/۸

سؤالهای پرسشنامه		بسیار کم		کم		متوسط		زیاد		بسیار زیاد	
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۲	۲/۱	۴	۴/۱	۲۷	۲۷/۸	۵۳	۵۴/۶	۱۱	۱۱/۳		
۰	۰	۰	۰	۶	۶/۲	۴۰	۴۱/۲	۵۱	۵۲/۶		
۰	۰	۰	۰	۷	۷/۲	۴۷	۴۸/۵	۴۳	۴۴/۳		
۰	۰	۰	۰	۱	۱/۰	۳۹	۴۰/۲	۵۷	۵۸/۸		
۰	۰	۱	۱/۰	۷	۷/۲	۳۷	۳۸/۱	۵۲	۵۳/۶		
۷	۰/۹	۵	۰/۶	۹۷	۵/۱۲	۳۶۵	۴۷/۰	۳۰۲	۳۸/۹		

در ردیف مجموع مشاهده می‌شود که سمت راست جدول که در بردارنده دو گزینه «بسیار کم» و «کم» می‌باشد، فقط ۱/۵٪ از کل پاسخها را در اختیار دارد؛ در حالی که دو گزینه «زیاد» و «بسیار زیاد» مجموعاً ۸۵/۹٪ از پاسخها را شامل است؛ یعنی برنامه‌سازان با لحاظ کردن مجموع شرایطی که در هشت سؤال مربوط به پرسش اول پژوهش مطرح شده است، بر این باورند که منابع آرشیو در پشتیبانی از فرایند تولید نقش زیاد یا بسیار زیادی دارد. ارزش‌گذاری پاسخها بر اساس طیف لیکرت و محاسبه

نقش و جایگاه آرشیو دیداری - شنیداری ... / ۱۷۹

میانگین مربوط، ما را به عدد ۴/۸ می‌رساند که بسیار نزدیک به آخرین گزینه طیف یعنی گزینه «بسیار زیاد» است.

پرسش ۲- از دیدگاه برنامه‌سازان، نقش خدمات آرشیویستهای صدا و سیمای مرکز بوشهر در پشتیبانی از فرایند تولید برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی این مرکز تا چه میزان است؟

جدول ۳. مجموع نظرهای برنامه‌سازان درباره پرسش دوم پژوهش

سؤالهای پژوهش		بسیار کم		کم		متوسط		زیاد		بسیار زیاد	
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۰	۰	۱	۱/۰	۱۱	۱۱/۳	۳۹	۴۰/۲	۴۶	۴۷/۴	۰	۰
۰	۰	۳	۳/۱	۶	۶/۲	۶۰	۶۱/۹	۲۸	۲۸/۹	۰	۰
۰	۰	۳	۳/۱	۱۳	۱۳/۴	۵۹	۶۰/۸	۲۲	۲۲/۷	۰	۰
۰	۰	۱	۱/۰	۱۸	۱۸/۶	۵۵	۵۶/۷	۲۳	۲۳/۷	۰	۰
۰	۰	۲	۲/۱	۷	۷/۲	۶۰	۶۱/۹	۲۸	۲۸/۹	۰	۰
۰	۰/۰	۱۰	۲/۱	۵۵	۱۱/۳	۲۷۳	۵۶/۳	۱۴۷	۳۰/۳	۰	۰

همانند پرسش اول پژوهش، در اینجا هم مشاهده می‌شود که در سمت راست جدول تراکم پاسخها بسیار کم است و دو گزینه مربوطه فقط ۲/۱٪ از پاسخها را در اختیار دارند؛ در حالی که در سمت چپ که دو گزینه «زیاد» و «بسیار زیاد» قرار دارند، تراکم داده‌ها چشمگیر است و هر دو گزینه با هم بیش از ۸۶/۵٪ از پاسخها را به محور اختصاص داده‌اند. به این ترتیب، می‌توان گفت از نظر برنامه‌سازان با توجه به شرایط

مختلف مطرح شده در پنج سؤال دهم تا چهاردهم پرسشنامه که سؤال دوم پژوهش را ارزیابی می‌کنند، آرشیوسیت‌های مرکز بوشهر در پشتیبانی از فرایند تولید نقش مؤثری دارند و این نقش را با انتخاب گزینه‌های «زیاد» و «بسیار زیاد» بیان کرده‌اند. ارزش‌گذاری پاسخها بر اساس طیف لیکرت و محاسبه میانگین مربوط به عدد ۴/۱ منجر می‌شود که به عدد ۴ یعنی گزینه «زیاد» نزدیک است و می‌توان گفت که به طور متوسط برنامه‌سازان نقش آرشیویست‌ها را با واژه «زیاد» ارزیابی کرده‌اند.

پرسش ۳- از دیدگاه برنامه‌سازان، غنی بودن منابع آرشیو دیداری - شنیداری مرکز بوشهر تا چه میزان در پشتیبانی از فرایند تولید برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی این مرکز، مؤثر است؟

جدول ۴. مجموع نظرهای برنامه‌سازان درباره پرسش سوم پژوهش

سؤالهای پژوهش	بسیار کم		کم		متوسط		زیاد		بسیار زیاد		بدون پاسخ	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
غنی بودن منابع آرشیو در کاهش زمان	۰	۰	۱	۱۰	۷	۷/۲	۴۴	۴۵/۴	۴۴	۴۵/۴	۱	۱/۰
غنی بودن منابع آرشیو در کاهش هزینه	۰	۰	۰	۰	۶	۶/۲	۴۱	۴۲/۳	۵۰	۵۱/۵	۰	۰
سازماندهی و دیجیتال‌سازی منابع	۰	۰	۲	۲/۱	۱۱	۱۱/۳	۴۰	۴۱/۲	۴۴	۴۵/۴	۰	۰
مجموع	۰	۰/۰	۳	۱/۰	۲۴	۸/۲	۱۲۵	۴۳/۰	۱۳۸	۴۷/۴	۱	۰/۳

نگاهی اجمالی به جدول بالا نشان می‌دهد تراکم داده‌ها در سمت چپ جدول بسیار بیشتر از سمت راست است. دو گزینه «بسیار کم» و «کم» در مجموع ۱٪ از پاسخها را به خود اختصاص داده‌اند، در حالی که بیش از ۹۰٪ پاسخها در دو گزینه «زیاد» و «بسیار زیاد» متمرکز شده‌اند. این نحوه توزیع پاسخها نشان می‌دهد از نگاه برنامه‌سازان، غنی بودن منابع آرشیوی مرکز در تأمین، پشتیبانی و کاهش زمان و هزینه تولید برنامه‌ها نقش چشمگیری دارد و این نقش را با دو عبارت «زیاد» و «بسیار زیاد» توصیف کرده‌اند. محاسبه میانگین پاسخها پس از ارزش‌گذاری بر اساس طیف لیکرت، عدد ۴/۴ را به دست می‌دهد که به عدد ۴ که مربوط به گزینه «زیاد» است، نزدیکتر است. به این ترتیب، می‌توان گفت برنامه‌سازان مرکز بوشهر پرسش سوم پژوهش را با واژه «زیاد» پاسخ گفته‌اند.

پرسش ۴. دیدگاه برنامه‌سازان صدا و سیما در مرکز بوشهر نسبت به نقش و جایگاه آرشیو این مرکز به عنوان یکی عوامل اصلی در پشتیبانی از تولید برنامه چیست؟

جدول ۵. مجموع نظرهای برنامه‌سازان درباره پرسش چهارم پژوهش

بلی		خیر		سؤالهای پژوهش
درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۴/۱	۴	۹۵/۹	۹۳	آرشیو صرفاً محلی برای نگهداری منابع
۹۶/۹	۹۲	۳/۱	۳	آرشیو به عنوان یک پایگاه اطلاعاتی
۹۲/۸	۹۰	۷/۲	۷	آرشیو به عنوان یکی از عوامل اصلی در برنامه‌سازی

پاسخهای مشاهده شده در جدول را باید با توجه به جهت پرسش تفسیر و ارزیابی کرد. در پرسش اول آمده است که «آیا آرشیو مرکز صرفاً محلی برای حفظ و نگهداری مواد آرشیوی است؟» که بیشتر پاسخها منفی است و ۹۵/۹٪ از پاسخگویان آرشیو را فراتر از نگهداری صرف منابع می‌دانند. ولی در مورد سؤال دیگر، سؤال جنبه مثبت

دارد. در مورد دوم پرسیده‌ایم که «آیا آرشیو توانسته به عنوان پایگاه اطلاعاتی عمل کند؟» در پاسخ، ۹۶/۹٪ آرشیو را یک پایگاه اطلاعاتی قلمداد می‌کنند. و یا اینکه «آیا آرشیو مرکز را می‌توان یکی از عوامل اصلی در پشتیبانی از فرایند تولید قلمداد کرد؟» که جهت پاسخها حکایت از نگاه مثبت برنامه‌سازان با تأیید ۹۲/۸٪ به آرشیو می‌باشد.

پرسش ۵- مهم‌ترین انتظاراتی برنامه‌سازان صدا و سیما مرکز بوشهر از آرشیو دیداری- شنیداری این مرکز چیست؟

انتظاراتی برنامه‌سازان که در سؤال باز مطرح شده، عبارت است از: دیجیتال‌سازی منابع آرشیوی، غنی کردن منابع آرشیو و تنوع اطلاعاتی، استخراج کلیدواژه‌های موضوعی منابع (نمایه‌سازی)، ایجاد بخش تبدیل و تکثیر منابع آنالوگ به دیجیتال، ایجاد پایگاه اطلاعاتی برای دسترسی آسان برنامه‌سازان به اطلاعات منابع ذخیره شده در آرشیو، تشکیل جلسات مشترک با برنامه‌سازان، ایجاد بخش افکنهای تصویری با کیفیت، ایجاد باکسهای ویژه موسیقی و تصاویر کاربردی، تصویرگذاری موسیقیهای محلی بوشهر، تهیه چند نسخه از نوارهای آرشیوی.

پرسش ۶- مهم‌ترین مشکلات برنامه‌سازان صدا و سیما مرکز بوشهر در استفاده از منابع آرشیو دیداری- شنیداری این مرکز چیست؟

جدول ۶. امکان دسترسی به منابع سایر آرشیوهای سازمان و مراکز

درصد	تعداد	
۱۸/۶	۱۸	مخالفم
۱۷/۵	۱۷	تا حدودی مخالفم
۲۴/۷	۲۴	تا حدودی موافقم
۳۷/۱	۳۶	موافقم
۲/۱	۲	بدون پاسخ
۱۰۰/۰	۹۷	مجموع

بیش از ۶۰٪ پاسخگویان با این موضوع موافقت کردند که امکان دسترسی و استفاده از منابع موجود در دیگر آرشیوهای وابسته به سازمان وجود ندارد که آن را می‌توان به عنوان یک مشکل ارزیابی کرد. البته، بیش از ۳۶٪ افراد هم با این موضوع موافق نیستند، اما بهترین مشکلات مطرح شده از جانب برنامه‌سازان در پرسش بیست و هشتم پرسشنامه که به صورت سؤال باز مطرح شده است، به این قرارند: دسترسی نداشتن به منابع آرشیوهای سایر مراکز صدا و سیما در کشور، کمبود امکانات فنی در آرشیو، کمبود نیروی انسانی در آرشیو و فعال نبودن آرشیو مرکز در ایام تعطیلات رسمی.

نتیجه‌گیری

در این پژوهش، مشخص شد که از دیدگاه برنامه‌سازان، برنامه‌سازی در عرصه رادیو و تلویزیون به هزینه فراوان، زمان، نیروی انسانی متخصص و کاردان و عوامل تولید هنرمند نیاز دارد. تأمین چنین هزینه‌ها، زمانها و نیروی انسانی متخصص و ماهر در هر زمان و در هر شرایطی برای هیچ یک از سازمانهای رادیویی و تلویزیونی و بنیادها و نهادهای مسئول تولید فیلم و سریال میسر نیست. نتایج نشان داد آرشیوهای دیداری و شنیداری در رسانه می‌توانند بخش وسیعی از نیاز آنتن را تأمین کنند و نقش زیادی در کاهش هزینه‌ها و زمان برنامه‌سازی داشته، بر ارتقای کمی و کیفی برنامه‌سازی تأثیرگذار باشند. همان‌طور که «نظری» (۱۳۷۶) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافت که اکثر برنامه‌سازان و مراجعان معتقدند نیازهایشان را از منابع آرشیو تأمین می‌کنند.

در این میان، با توجه به نتایج پژوهش انجام شده و دیدگاه مثبت برنامه‌سازان به موارد یاد شده در آرشیو مرکز بوشهر، این نکته نیز قابل تأمل است که از دیدگاه برنامه‌سازان، با بیان انتظارات و مشکلات خود از آرشیو دیداری و شنیداری این مرکز جهت پویایی و سرعت بخشیدن به تولید برنامه‌سازی و دسترسی آسان به منابع و رفع نیازهای اطلاعاتی خود، آرشیو و آرشیویست می‌تواند به عنوان یکی از عوامل اصلی در فرایند یک برنامه تولیدی به شمار آمده و کارایی و اثربخشی لازم را داشته باشد و مورد توجه بیشتر مسئولان امر قرار گیرد. پژوهش نشان داد نیروی متخصص در آرشیو

می‌تواند با کسب مهارت‌های لازم و تخصصی در سازماندهی منابع و با شناخت و تجربه از منابع گردآوری شده در گنجینه خود به عنوان یک مشاور و پیشنهاد دهنده، یکی از بازوان پرتوان در فرایند تولید برنامه‌سازی شمرده شود. همان‌طور که «قبری» (۱۳۸۵) نیز در پژوهش خود در آرشیوهای سیمای داخلی مستقر در تهران به این نتایج دست یافت که ۹۲٪ برنامه‌سازان اعتقاد دارند وجود آرشیویست‌های متخصص تأثیر چشمگیری در تأمین نیازهای اطلاعاتی آنان دارد و ۷۵٪ از آنان پیشنهاد آرشیویست‌ها را در استفاده از یک برنامه خاص در کمک به برنامه‌سازان مؤثر دانسته‌اند. از نگاه برنامه‌سازان، غنی بودن منابع آرشیوی این مرکز در تأمین، پشتیبانی و کاهش زمان و هزینه تولید برنامه‌ها نقشی چشمگیر و غنی ساختن آرشیوها نیز از اهمیت زیادی دارد. آرشیوها می‌توانند با گردآوری و ذخیره منابع و با دیجیتال نمودن آنها، امکان سرعت دسترسی بیشتری را برای برنامه‌سازان فراهم آورده و با افزایش منابع مورد نیاز، گام‌های مؤثری را در تأمین نیازهای اطلاعاتی برنامه‌سازان بردارند. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد از دیدگاه برنامه‌سازان، آرشیو دیداری شنیداری این مرکز نقش بسیار زیادی در پشتیبانی از فرایند تولید برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی این مرکز دارد و بر خلاف دیدگاه سنتی به نقش و جایگاه آرشیو و خدمات آرشیویست، باید به این دو با یک دیدگاه تخصصی نگریست. از دیدگاه برنامه‌سازان که تنها استفاده‌کنندگان از این گنجینه ارزشمند هستند، آرشیو می‌تواند به عنوان یک پایگاه اطلاعاتی و تکیه‌گاه برنامه‌سازان، نقش بی‌بدیلی در تأمین نیازهای اطلاعاتی آنان داشته باشد. همان‌طور که «سیمور» (۱۹۸۹) در پژوهش خود آرشیوهای صوتی و شنیداری را مرجعی برای دانش صدا می‌داند، از نظر ایشان آرشیوهای ضبط صدا می‌توانند منبعی از اطلاعات را در اختیار دانشمندان و متخصصان علاقه‌مند به تجزیه و تحلیل صدا و همچنین تحولات تاریخی و فرهنگی، در زمینه‌های متنوع صوتی قرار دهند. مجموعه‌های بزرگی از صدا یا تصویر ضبط شده وجود دارد که می‌تواند به عنوان یک پایگاه اطلاعاتی برای چنین استنادهایی استفاده شود.

دیجیتال‌سازی منابع آرشیوی، غنی کردن منابع آرشیو و تنوع اطلاعاتی، استخراج

کلید واژه‌های موضوعی منابع (نمایه‌سازی)، ایجاد بخش تبدیل و تکثیر منابع آنالوگ به دیجیتال، ایجاد پایگاه اطلاعاتی برای دسترسی آسان برنامه‌سازان به اطلاعات منابع ذخیره شده در آرشیو، تشکیل جلسات مشترک با برنامه‌سازان، ایجاد بخش افکتهای تصویری با کیفیت، ایجاد باکسهای ویژه موسیقی و تصاویر کاربردی، تصویرگذاری موسیقیهای محلی بوشهر، تهیه چند نسخه از نوارهای آرشیوی، تحویل آیمهای برنامه‌ها برای غنی کردن منابع آرشیوی، فراخوان برای دریافت تصاویر آرشیوهای شخصی بیرون از سازمان متناسب با نیاز برنامه‌سازان، دسترسی نداشتن به منابع آرشیوهای سایر مراکز صدا و سیما در کشور، کمبود امکانات فنی در آرشیو، کمبود نیروی انسانی در آرشیو و فعال نبودن آرشیو مرکز در ایام تعطیلات رسمی، محدودیت کپی از برنامه‌ها، از انتظارات مطرح شده از سوی برنامه‌سازان این مرکز در پژوهش انجام شده است.

پیشنادهای پژوهش

- ۱- دیجیتال‌سازی آرشیوهای دیداری سازمان و مراکز صدا و سیما
- ۲- ایجاد بخش افکتهای تصویری در آرشیوهای دیداری مراکز صدا و سیما
- ۳- برگزاری جلسات مشترک برنامه‌سازان با مدیر آرشیو و آرشیویستهای مرکز
- ۴- ایجاد یک پایگاه اطلاعاتی متمرکز آرشیو و دسترسی تمام مراکز به اطلاعات مورد نیاز
- ۵- یکدست نمودن و شفاف‌سازی مقررات استفاده از منابع آرشیوی در همه مراکز صدا و سیما
- ۶- آشنا کردن آرشیویستها با فرایند برنامه‌سازی و مهارت در فناوری نوین با برگزاری کارگاه‌های عملی
- ۷- ایجاد باکسهای ویژه تصاویر خبری، تصاویر تاریخی، علمی و مذهبی، هنری، مراسم سنتی و محلی هر استان
- ۸- لحاظ نمودن خدمات آرشیویست به عنوان عوامل برنامه در برآورد برنامه‌سازی

- ۹- توجه بیشتر مسئولان به آرشیوهای دیداری- شنیداری مراکز به عنوان سرمایه‌های مادی و معنوی
- ۱۰- فعال نمودن آرشیو در ایام تعطیلات رسمی با جذب نیروی انسانی متخصص برای استفاده برنامه‌سازان
- ۱۱- تجهیز آرشیوهای مراکز به امکانات و فناوریهای نوین.

منابع

- اعتمادی، محسن(۱۳۸۱). سنجش میزان رضایت کاربران مجموعه موسیقی آرشیو معاونت صدا سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران.
- توکلی، مرضیه(۱۳۸۰). بررسی وضعیت مواد دیداری و شنیداری کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی ایران و ارائه طرح پیشنهادی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- دینانی، محمدحسین(۱۳۸۱). مقدمه‌ای بر آرشیو. مشهد: دانشگاه فردوسی.
- سخایی، محسن(۱۳۷۸). کارآیی خدمات اطلاع‌رسانی آرشیوهای شبکه دوم سیما جمهوری اسلامی ایران در رفع نیازهای تهیه‌کنندگان برنامه‌های تلویزیونی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال.
- ضرغامی، عزت‌الله(۱۳۸۶). هفته‌نامه کارکنان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، ۶۵۹، ۱۸.
- علی‌عسکری، عبدالعلی(۱۳۸۹). هفته‌نامه کارکنان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران. ۸۰، ۱۱-۱۰.
- قنبری، لیلا(۱۳۸۵). نقش آرشیوهای سیما داخلی مستقر در تهران در فرایند برنامه‌سازی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال.
- کاوه، گیتی(۱۳۷۹). طراحی نظام آرشیو صدا(رادیو) سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال.
- مرادی نورالله و وحید طهرانی‌پور (۱۳۸۷). آرشیو دیداری- شنیداری. تهران: نشر کتابدار.
- موسوی مقدم، رمضان(۱۳۸۹). پیام پژوهش ماهنامه خبری اطلاع‌رسانی صدا و سیما جمهوری

اسلامی ایران، ۱۰۸، ۶.

- نظری، ندا (۱۳۷۶). بررسی میزان رضایت استفاده‌کنندگان از آرشیوهای دیداری- شنیداری شبکه اول سیمای جمهوری اسلامی ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی، دانشگاه تهران.

- هریسون، هلن پ (۱۳۸۸). آرشیوهای دیداری شنیداری: مجموعه مقاله‌های کاربردی. (وحید طهرانی پور؛ محبوبه مهریزی؛ هدا چوبک؛ علی قدیمی، مترجم). تهران: نشر کتابدار.

- Agirreazaldeg, Teresa(2008). Audiovisual documentation in the preparation of news for television news programs. Aslib proceedings, 60, 47-54.
- Petrelli, Danial, Auld, Daniel(2008). An examination of automatic video retrieval technology on access to the contents of an historical video archive. Program: electronic library and information systems,42, 115-136.
- Seymour, sharon(1989).Audio and sound archives as a resource for voice science: A preliminary. Journal of Voice, 3, 277- 282.
- Wright, Richard(2004). Digital preservation of audio, video and film. Vine, 34, 71-76.